

749. Sävsta, Husby-Sjutolfts sn.

Pl. 78, 79.

Litteratur: B 603, L 669, D 1: 58. J. Bureus, Fa 6 s. 82 n:r 176 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 248, Fa 1 s. 57, Fa 20, s. 15; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 12; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 95; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 129; R. Dybeck, Reseberättelse år 1860, s. 12 (ATA), Runstenar i Uppland, hvilka tarfva en snar omvårdnad (1864, ATA); O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 43; G. Engehart, Brev till Riksantikvarien den 25/2 1886 (ATA); E. J. Amén, Skrivelse till K. B. i Uppsala den 18/3 1886 (ATA); S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 8.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4 och B 603); Dybeck, D 1: 58.

Runstenen står i Sävsta by i en hage, 12 m. N om gamla Enköpingsvägen, 175 m. VSV om den punkt, där denna äldre väg utgår från den nybyggda stora landsvägen. Stenens tidigare placering är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Runstenen är upptagen redan i Joh. Bureus' samlingar. Den fanns enligt Bureus »J Lislæna wid Söwestadh». I *Ransakningarna* finnes följande uppgift: »J Säfstadh giärdet, een stoor Breedh Runesteen, med Runeskrifft Uthuggen, på sudh liggiandes, 2 al: öfwer Jorden, Wäster om byen, dess bemerckelsse weet ingen.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* står: »Säwesta i Huseby siutolfft» (B 603: »Sävesta»; L 669: »Säfvestad»). — I *De Fierdhundria* upptages stenen under beteckningen »Lapis Sæfwestadiensis in Litslæna». — O. Celsius, som undersökte stenen den 11 aug. 1725, anger dess plats på följande sätt: »Säfwesta Postgård, Wid lilla stigen som löper åt landswägen.» (Denna uppgift återges av Brocman i R 556 a [UUB], n:r 603.) — R. Dybeck uppger i sin reseberättelse 1860, att »runstenen vid Säfsta ... till mer än hälften är nedsunken i degig jord och ej utan betydlig kostnad kan bringas i behörig ställning». *Sveriges runurkunder*: »Denne ligger djupt sunken i sanken marken invid byvägen, som från landsvägen mellan Ekolsund och Litslæna leder till Säfstad.» I sin förteckning (1864) över runstenar, som »tarfva en snar omvårdnad» skriver Dybeck, att stenen »ligger illa i en pöl». — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» anges stenen ligga »vid vestra vägen, som från Säfsta by går fram till landsvägen mellan Ekolsund och Litslæna gästgifvaregård». Runstenen flyttades år 1886 (?) från denna plats utan tillstånd. Saken rapporterades den 25/2 1886 av »ortens fornminnesvårdare», G. Engehart: »Förhållandet är ... det, att intill stora landsvägen i Husby 7/12 socken ... befunnits en större runsten, men att för någon tid sedan samma runsten blifvit af en f. d. Landthandlare ... bortförd från sin ursprungliga plats samt sönderslagen.» Detta brev föranledde Riksantikvarien att ingripa; se ämbetets skrivelse till K. B. i Uppsala län (VHA Akad:s koncepter den 27/2 och 16/3 1886). Länsmanneus rapport (13/3 1886) lyder: »I anledning af Eder ... anmälan, att intill stora landsvägen i Husbysjutolfts socken stående runsten för någon tid sedan blifvit bortförd och derefter sönderslagen ... får jag härmed vördsamt meddela, att den ifrågavarande runstenen, hvilken varit upprest invid allmänna landsvägen å Säfsta bys egor ... blifvit af f. Landthandlanden Christian Hedbom ... flyttad derifrån till en annan närbelägen plats, der stenen nu befinnes liggande, dock utan att synas vara skadad.» Stenen restes år 1945 genom Riksantikvarieämbetets försorg på denna plats.

Grå granit. Höjd 1,87 m., största bredd 1,96 m. Ristningen är djupt och tydligt huggen. Genom flagring och vittring har ytan nedtill, särskild t. v., blifvit knottrig, vilket gör, att ristningen på detta parti delvis har blifvit svår att urskilja. Linjerna äro breda och rundade, huggna med samma teknik som Balles.

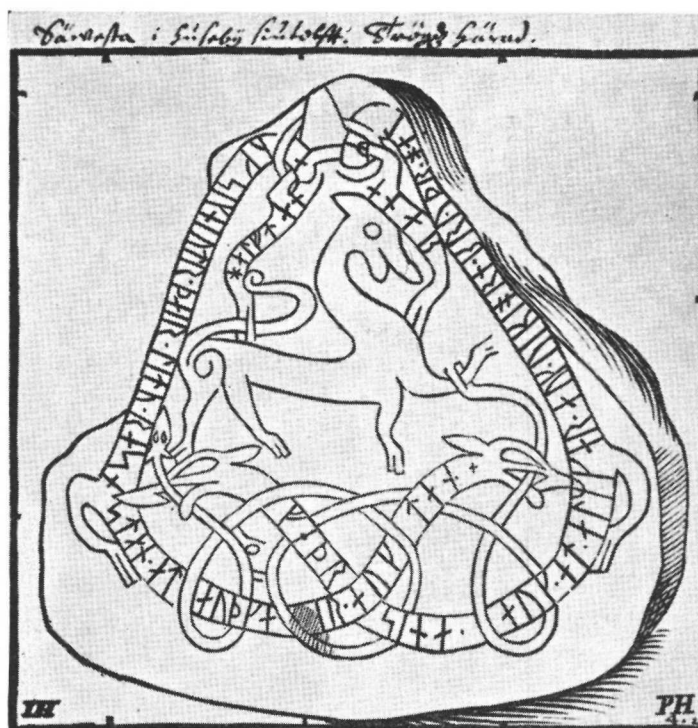

Fig. 180. U 749. Sävsta, Husby-Sjutolfts sn. Efter B 603.

Inskrift:

· halftan · auk · sikniutr · þair · litu · rasa · stan · at · aupkair · auk · tan i-
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 · feþr · sina · auk · at · almkar · auk · uibiorn · brypr · halfanar ·
 50 55 60 65 70 75 80 85 90

Halfdan ok Signiutr þæir letu ræisa stæin at Auðgæir ok Dan, fæðr sina, ok at Almgæir ok Vibjorn, brøðr Halfdanar.

»Halvdan och Signjut de läto resa stenen efter Ödger och Dan, sina fäder, och efter Almger och Vibjörn, Halvdans bröder.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk. Från 12 i till 26 u saknas undre ramlinjen; här ha runorna huggits ända ut i stenens kant. Detsamma gäller undre ramlinjen vid runföljden 74 b—83 r, d. v. s. på motsvarande ställe i stenens högra kant. 30 a är otydlig på grund av vittring. I 36 t finnas inga spår av högra bst. 40 k är ej stunget. 51 e är säkert. 61 a står i en spricka; runan har förlorat övre delen. 66 k är ej stunget. 81 y är säkert. Mellan 87 f och 88 a finnes ingen runa. — Bureus (Fa 6): Sk saknas framför 1 h; 51 a; runföljderna 63—68 almkar och 84—91 halfanar läsas helt riktigt. — Hadorph och Helgonius: Sk ha uteglömts före 1 h, 8 a, 11 s, 31 s, 37 a, 47 t, 50 f, 54 s och efter 91 r. R. 87 läses som m; i övrigt är läsningen riktig. — Celsius: Sk före 1 h har förbisetts; r. 8 a har uteglömts; likaså 42 i och 43 r. Celsius delar inskriften i två delar: runföljden 1—49 får n:r 1 och 50—91 n:r 2. Celsius kommenterar: »Den första draken innehåller N° 1 och begynnes der Skrifften wid stjärten och ändas wid hufwudet. N° 2 går från hufwudet, och ändas wid stjärten . . . þ uthi brüdr, är tecknat med ett diupt styng, såsom det wore drillat. ↑ uthi halftanar fattas, och är bortglömt effter slängan» . . . — Dybeck: Sk före 1 h, 8 a, 37 a, 47 t, 50 f och 54 s ha uteglömts. Dybeck kommenterar läs-

ningen: »Den hos Liljegren upptagna runan ↑ i inskriftens sista namn finns hvarken på stenen eller i Bautil. ♀ i samma namn är omisskänlig.»

Om namnet *Halfdan* se E. Wessén, *De nordiska folkstammarna i Beowulf* (1927), s. 46; om *Dan* U 114, *Signiutr* U 47, *Auðgæirr* U 17 samt om *Vibiorn* U 51.

Almgæirr har varit ett mycket sällsynt namn. Detta är hittills det enda belägget från runinskrifterna, men namnet är känt från Sturlunga saga, se E. H. Lind, *Norsk-isländska dopnamn*, sp. 20. *Auðgæirr* och *Almgæirr* ge ett exempel på variation; märk också *Dan* och *Halfdan*.

U 749 är huggen av en framstående runristare, troligen Balle.

750. Viggby, Husby-Sjutolfts sn.

Pl. 79.

Litteratur: B 605, L 671, D 1: 56. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 13; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 126, *Acta Literaria Sveciæ* 3 (1730), s. 100 f.; UFT h. 1 (1871), s. 43; S. H. Adlersparre, *Omkring Sigurdsstenarna* (i: *Personhistorisk Tidskrift* 18, 1916), s. 8; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 53.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* 4 och B 605); Dybeck a. a.

Runstenen står i trädgården till Viggby n:r 1 och 3, 15 m. S om huvudbyggnaden, 4 m. N om Enköpingsvägen. Den andra Viggby-stenen, U 751, står 8 m. åt V.

I *Ransakningarna* finnes följande uppgift, som troligen åsyftar U 750: »På Säfwesta Ängh, säges liggia neder i Jorden een stoor Steen, som förmeenes wara Runsteen, doch weet man om dess beskaffenheet ingen wiss Vnderättelse.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes bläckanteckningen »Wiggeby sudra gärde» (B 605: »Viggeby gård»; L 671: »Vigby gärde»). O. Celsius, som undersökte inskriften den 11 aug. 1725, anger stenens plats vara »Wiggeby gärde på backen». I *Sveriges runurkunder* skriver Dybeck: »Stenen har länge och till år 1850 legat med nedvänd ristning. Någre ynglingar företogo sig då att resa honom, i hopp att på stället finna jordgods. — 'Ja, de funno — intet, och detta är ibland icke så litet', mente en för-

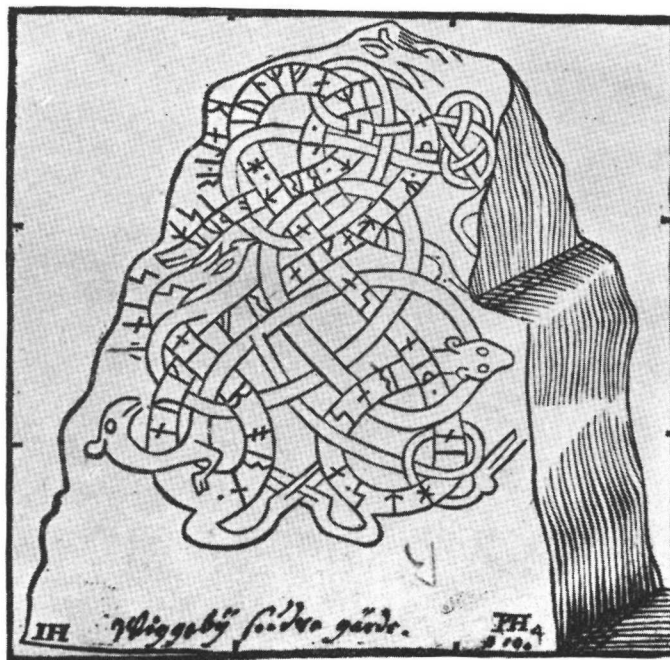

Fig. 181. U 750. Viggby, Husby-Sjutolfts sn. Efter B 605.